Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem • Monošter, 15. februarja 2024 • Leto 34, št. 7

stran 2

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK S SPOMINČICAMI

DRAMSKA IZSELJENSKA BESEDILA V PREKMURŠČINI
stran 6

NA ČIGAVO JEŽEVKO SO DEKLETA NAJVEČ ROBCEV NAVEZALA?
stran 8

ANDREJA RAVNAK, ...
stran 4

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK S SPOMINČICAMI

Zveza Slovencev na Madžarskem (ZSM) in Državna slovenska samouprava sta slovenski kulturni praznik zaznamovali s posebno prireditvijo 8. februarja v Slovenskem domu v Monoštru.

Noémi Illés bere zgodbo z naslovom Spominčice, s katero si je zaslužila prvo mesto na literarnem natečaju Porabske litere v letu 2022.

Glavna nit letošnje letošnje prireditve so bile spominčice, simbol slovenstva v Porabju. S tem cvetom so se želeli navezati tudi na 3965 glasov ob popisu prebivalstva. »Povezati želimo skupnost, ki ji je mar za vsakega posameznika, za vsako spominčico,« je bila osnovna zamisel višje svetovalke za slovenski jezik Valentine Novak, scenaristke slavnostnega programa. V njem so sodelovali učenci OŠ Monošter, dijaki Srednje strokovne šole Béle III. in Gimnazije svetega Gotarda ter odrasle kulturne skupine ZSM, prepleten pa je bil s poezijo, glasbo in čustvi.

Osrednjo prireditev sta povezovali dve ključni besedili, in sicer porabski prevod Prešernove Železne ceste izpod peresa Dušana Mukiča ter zgodba Noémi Illés z naslovom Spominčice, s katero je v letu 2022 na literarnem natečaju Porabske litere osvojila 1. nagrado. Odlomek iz zgodbe je prebrala avtorica sama, ki opozarja in polaga vsem na srce: »Ponosni moramo biti tudi na naše prednike, ki niso pustili, da bi porabsko narečje izumrlo. Ohranili so kulturo z vsemi odtenki. Ta dediščina je njihovo najlepše in največje darilo za nas. Moramo ga ceniti in paziti nanj kot na zenico svojega očesa. In nikoli ne smemo pozabiti, da nam bije slovensko srce. Vseeno je, v kateri krajini živimo trenutno na svetu, važno je samo to, da ponosno rečemo: Sem porabski Slovenec, porabska Slovenka.«

Prav posebna točka so bili videoposnetki s sporočilom iz porabskih vasi in vseh koncev sveta, kjer živijo porabski Slovenci. Publika je ganjeno poslušala izpovedi posameznikov, ki se zavedajo svojih korenin, spoznavala globoko ljubezen do porabske pokrajine, kulture, maternega jezika. Ob koncu sporočil so vsi ponosno rekli: Sem porabski Slovenec ... Sem porabska Slovenka.

Potem ko so vsi odrecitirali svoje odlomke in je Komorni zbor ZSM zapel pesem Slovenec sem, so vsi, ki so sodelovali, eden za drugim stopili na oder. Prireditev je dosegla vrh, ko so naenkrat vsi glasno povedali: Slovenec sem, porabski Slovenec sem, porabska Slovenka sem. Cela dvorana je odmevala, nakar so se usule še drobne spominčice iz rok nastopajočih, ki so poželi glasen aplavz. O pomembnosti kulture in jezika je spregovoril slovenski minister za vzgojo in izobraževanje dr. Darjo Felda in, navezujoč se na slavnostni program, v ospredje postavil spominčice. »Ti mali cvetovi so na poljih včasih zelo sramežljivo skriti in neopazni. Točno taki ste, kot so spominčice. Vaša skupnost je majhna, ampak vaše korenine so močno prepletene in napajajo steblo, ki se bohoti s toliko socvetji. Vsak cvet zase je čudovit, in vendar bi bil en sam neopazen,« je poudaril minister in v nadaljevanju nagovoril tudi mlado generacijo. »Dragi mladi, vi ste popki teh cvetlic. Bodite odrtega srca in uma. Berite, poslušajte, ko vam pripovedujejo, učite si, bodite odprti do vsake nove informacije, da boste lahko širili polja znanj s svojo modrino, ki vam je položena v zibelko.«

Občinstvo je nagovoril tudi Robert Kojc, predstavnik urada Slovencev v zamejstvu in po svetu, in poudaril, da je izobraževanje osnovno vprašanje v življenju vsakega naroda, saj je pomembno, da mladi rod prenaša jezik in s tem kulturo. Richárd Tircsi, vodja oddelka za narodnosti državnega sekretariata za cerkvene in narodnostne odnose v kabinetu predsednika vlade, pa je dejal, da slovenska skupnost, ki živi na območju ob slovensko-madžarsko-avstrijski tromeji, zvesto ohranja svojo kulturno dediščino in identiteto. Njeno najpomembnejše prizadevanje je usmerjeno v to, da se ustavi izgubljanje domačega jezika in skrb za intelektualno dediščino.

O pomembnosti kulture in jezika je spregovoril slovenski minister za vzgojo in izobraževanje dr. Darjo Felda.

Kakovosten program se je končal z neformalnimi pogovori v restavraciji Lipa.

nvn

foto Silva Eöry

Minister se je ustavil tudi na Gornjem Seniku

Primorci šrajajo

Pred slovesnostjo ob slovenskem kulturnem prazniku se je minister za vzgojo in izobraževanje dr. Darjo Felda, ki je prvič obiskal Porabje, ustavil na Gornjem Seniku, kjer so na sedežu Državne slovenske samouprave (DSS) z njim poklepetali predsednik DSS Karel Holec, svetovalka za porabsko narodnostno šolstvo Valentina Novak ter ravnateljici obeh dvojezičnih osnovnih šol Ildikó Dončec Treiber in Agica Holecz, tam pa je bila

Minister se je najprej ustavil na sedežu Državne slovenske samouprave.

tudi slovenska generalna konzulka v Monoštru Dubravka Šekoranja.

Sledilo je prisrčno druženje z malčki v gornjeseniškem vrtcu, ki so gostom iz Slovenije zaplesali in zapeli nekaj slovenskih pesmi, potem pa so jim izročili še darila, risbe, ki so jih ustvarili sami. Minister, ki je izvedel, da poleg domačih vzgojiteljic porabskim vrtcem pomagajo tudi vzgojiteljice asistentke iz Slovenije, je bil vesel, da mladi govorijo slovensko, pa tudi, da ohranjajo svoj domači jezik, porabščino. »Upam, da so med temi otroki tudi bodoči vzgojitelji in učitelji, ki bodo svoj jezik

Otroci z gornjeseniškega vrtca so zapeli in zaplesali.

ohranjali in ga prenašali naprej,« je poudaril minister in dodal, da je tudi v Sloveniji veliko različnih narečij. »Sam prihajam s čisto drugega konca Slovenije, kjer živim v podobnem, etnično različnem okolju, saj z nami živijo še naši italijanski sodržavljani, ki imajo podobne težave, kot jih imate tukaj vi, Slovenci. Zelo malo jih je, nekaj tisoč, kljub temu imajo svoje vrtce, osnovne in srednje šole,« je povedal minister in izpostavil, da je na narodnostno mešanih območjih večjezičnost zagotovljena. Medtem ko Prekmurci in Porabci gučijo, Primorci šrajajo, je še pojasnil Felda, ki pravi, da nas narečja bogatijo: »V samo dvomilijonskem narodu se najde takšna krepka večjezičnost, kar je seveda tudi posledica naše kulture in zgodovine.«

Gostje iz Slovenije so si ogledali še prostore gornjeseniške osemletke, kjer so izvedeli tudi, s kakšnimi težavami se ubadajo v porabskem narodnostnem šolstvu. O tem je tekla beseda tudi na delovnem kosilu v Slovenskem domu v Monoštru.

Besedilo in foto Silva Eöry

Dr. Klaudija Sedar je bila v Betlehemi

Dramska izseljenska besedila v prekmurščini

Znamo, ka se je konec 19. in v začetki 20. stoletja dosta Prekmurcov in tüdi Porabcov odselilo v merkanarski Betlehem, vej pa je biu tau v tistom cajti takši varaš, steri je dosta industrije meu, tak ka so si tam leko lidge delo ziskali. V nauvoj domovini je družabni žitek prejkvzela cerkev, tak evangeličanska, stera je bila zozidana leta 1916, kak katoliška, stero so zozidali leto sledkar. Prekmurski in porabski izseljenci so se trnok dobro organizerali in so napravili tüdi več društev, s pomočjauv sterih so razvijali tüdi literarno in dramsko dejavnost v svojoj domanjoj rejči.

Dr. Klaudija Sedar s knjigo v rauki

Cajt beži, asimilacija dela svoje in tak sta lani tak ena kak drüga prva omenjeni cerkvi v Betlehemi dojzaprli svoje dveri. Meseca aprila sta v Meriko na obisk šla soboški evangeličanski püšpek Leon Novak in dr. Klaudija Sedar, direktorica Zavoda Primoža Trubara (ZPT), steri je pri slovenskih evangeličanaj zadüženi za založniško dejavnost in tüdi za raziskovalno delo. Njiva sta šla v Meriko zatau, ka sta bila pri zadnji božji služ̈bi, stero so pripravili v evangeličanski cerkvi v Betlehemi: »Na začetki preminaučoga leta smo zvedli, ka de se tau zgaudilo, vej pa je članov furt menje in ne morejo več cerkev gordržati. Tak so se zdaj tri cerkve združile, vse njihove zidine pa so se odale. Slovensko cerkev je dojküpila univerza, zatau je trbelo prva vse iz nje odnesti. Müva sva šla v Meriko zatau, ka sva bila na zadnji božji službi pa tüdi zavolo toga, ka ges poglednem, ka vse majo v arhivi, sploj tistoga, ka je napisano v našom domanjom, prekmurskom geziki.« Na žalost je bilau že dosta vsega zgüblenoga, je pa sogovornica, pauleg knjig, sploj molitvenikov in cerkvenih pesmaric, najšla ške neka dramskih besedil, stere je ZPT konec preminaučoga leta vödau v knjigi z naslovom Dramska izseljenska besedila v prekmurščini: »Té besedila sva leko prinesla s sebov domau, čakamo pa ške, ka s šiftom pridejo cerkvene zastave, neka pohištva, pa tüdi kejpi, med sterimi je eden od Martina Luthra, na enom pa je tüdi cerkev. Zgučali smo se tüdi, ka nam pošlejo krstni kamen, tistoga prvoga, steri je biu v cerkvi. Gda tau pride, škemo v našom evangeličanskom centri v Murski Soboti tau razstaviti in pokazati lidam.«

V knjižici Dramska izseljenska besedila v prekmurščini so objavlene štiri dramske igre, in sicer Králesko gostüvanje, Magnáš Miška. Luxemburg grof pa Erdéče jaboko. »Dram je bilau več, leko povejm, ka prejk dvajsti, vej pa se tau leko prešte tüdi v novinaj Amerikanszki Szlovencov glas. Igre so špilali tak evangeličani kak katoličani, samo katoliških smo več nej najšli. V toj knjigi sam objavila tiste štiri dramske igre, stere sam najšla,« je raztolmačila dr. Klaudija Sedar. Od tej štiri iger je ena izvirna: »Králesko gostüvanje je napiso farar dr. Ernest Stiegler, steri je biu rojeni v Soproni, pa se je te preselo v Meriko in se je v Betlehemi tüdi dobro prekmursko navčo gučati.« Pri vajaj njemi je pomagala njegva žena Ida, stera je bila tüdi organistka in voditelica cerkvenoga pevskoga zbora. Králesko gostüvanje, stero je drama v trej dejanjih, so prvo paut notpokazali 12. februara 1939 v Slovenskom daumi v Betlehemi. Čiglij je bilau v dvorani mesta za 500 lidi, je bila premala, zatau so eni gledalci mogli titi domau. In tak so jo za njih keden dni sledkar ponauvili. Zanimivo je, ka so si za tau igro okinčene grofovske in huzarske gvante sposaudili v Filadelfiji. Inači pa ta drama pripovejda o žitki na kralevskom dvauri, gé živejo kral Ottokár, kralica Alexandra pa sinauva Maximillián in Tasilo, vküper z zaposlenimi, med sterimi je tüdi služkinja Lina, steroj so na dvauri dali ménje Elleonora: »V drami je nastopalo 28 igralcov, Prekmurskih Slovencov in Slovenk, steri so že vsi bili rojeni v nauvi domovini in so tüdi na té način ohranjali materni gezik. Po pisanji novin Amerikanszki Szlovencov glas je bila tau najlepša slovenska izvirna igra, stera je bila kdakoli notpokazana v Betlehemi.«

Slovenska evangeličanska cerkev v Betlehemi

Drüge tri dramske igre so bile vse dojobrnjene z vogrskoga gezika. Med prevajalci sta bila najbole aktivniva Aleksander Kardoš, urednik novin Amerikanszki Szlovencov glas, in Sándor Polgár, kantor in škonik v Slovenski evangeličanski cerkveni občini sv. Ivana. »Mislim, ka so bili tau rejsan lepi večeri, gda so se špilale té igre. Morem prajti ške, ka je Erdéče jaboko samo delno ohranjeno, vej pa nega vöspisanih besedil posameznih vlog, liki samo od glavne igralke in pa kratka prpovejst, v steroj piše o tom, ka se godi v toj drami, stera je bila prvo paut notpokazana leta 1925,« je cujdala dr. Klaudija Sedar in na konci ške raztolmačila, ka se vse igre lepau štejo: »V vsakšoj gé neka takšoga, ka se leko nasmeješ. Pravli so ške, ka je tau dobro tö za človekovo zdravdje, vej pa je človeki ležej in malo pozabi na vsakdanešnje brige, gda tau gleda. Pauleg toga je biu namen toga tüdi tau, ka se na té način materni gezik ohrani.« *(Kejp na 1. strani: Po zadnji božji službi so se vörniki kejpali pred oltarom.)*

Igralci, steri so špilali dramsko igro Erdéče jaboko.

V novinaj Amerikanszki Szlovencov glas je 10. februara 1939 etak pisalo:
»Tri vöre vzeme tou špilo »Králesko Gostüvanje« naprej dati. Vu té tri aktaj telko komedie, lejpe slovenske pesmi, špajsa bode napréjdano, ka šteri zamüdi tá pridti ino tou lejpo špilo vživati, drügoga nemre kriviti, kak samoga sebé.«

Cintor v Betlehemi, na sterom je pokopanih tüdi dosta Prekmurcov in Porabcov.

Silva Eöry
Kejpi Silva Eöry in osebni arhiv dr. Klaudije Sedar

PREKMURJE

Kulturni svetek

Tak kak vseposedi indri po Sloveniji smo kulturni svetek proslavili tüdi v Prekmurji. V Murski Soboti in Lendavi so ob toj priliki podelili tüdi občinske kulturne nagrade. V Murski Soboti - slavnostni guč je meu akademik Marko Jesenšek, ugledni jezikoslovec, univerzitetni profesor pa redni član Slovenske akademije znanosti in umetnost - je penezno nagrado Mestne občine Murska Sobota za življenjsko delo na področji kulture daubo Franci Just, slavist, za steroga so v obrazložitvi zapisali, ka je eden najbole fontoških »raziskovalcov književnosti slovenskoga panonskega prostora, organizator in tvorec najbole fontoških festivalov, prireditev in drugih dejavnosti na področji kulture.« Plaketa je šla v roke vokalistke, avtorice besedil in skladateljice Dorine Gujt, priznanje pa sta daubila glasbeni pedagog in zborovodja Tomaž Kuhar in ške glasbenik in mentor glasbenih bobnarskih delavnic Miran Celec. V kulturnon programi se je notpokazo glasbeni trio Šansonet, predstavila pa se je tüdi balerina Lara Flegar.

V Lendavi, gé je slavnostni guč meu umetnostni zgodovinar dr. Janez Balažic, so priznanje župana za izjemne dosežke na področji kulture letos daubili: za 20 let delovanja Gledališka in koncertna dvorana Lendava, trnok dober poznavalec zgodovine in zbiratel Franc Koren pa ške Rozalija Vajdič, dobra poznavalka zeliščarstva. Priznanje sta daubila tüdi Nikolaj Bažika in Ludvik Gönc, »nerazdružljiv tandem in nezamenljiv tau kulturnoga dauma«. V kulturnom programi, steroga so poimenovali Od Zdravljice do Golice, so sodelovali šaularge Glasbene šole Lendava in Dvojezične osnovne šole I. Lendava. V avli Gledališke in koncertne dvorane Lendave so na ogled postavili dela lanskoletne nagrajenke Klarise Jovanović.

Silva Eöry

NA ČIGAVO JEŽEVKO SO DEKLETA NAJVEČ ROBCEV NAVEZALA?

»Da bo debela repa in korenje, mora biti na pustni dan norenje,« pravi stari slovenski pregovor. Dandanes pa veseljačenje ni omejeno le na pustni torek, temveč se najrazličnejše norčije zganjajo od svetih treh kraljev vse do predvečera pepelnice.

Druščina korantov je zarožljala tudi na dvorišču štev anovske dvojezične osnovne šole. Na sredini njihovega kroga je plesal vrag, ki je skrbel za nemoten obhod kosmatih demonov.

Na povabilo Zveze Slovencev na Madžarskem (in s posredovanjem višje pedagoške svetovalke Valentine Novak) porabske učence in dijake že več let obiskujejo kurenti, najznamenitejši slovenski tradicionalni pustni liki iz okolice Ptuja. To so starodavni demoni, ki odganjajo zle sile in zimo, prinašajo pa pomlad in dobro letino. Odeti so v težke ovčje kožuhe in nosijo strašljive maske.

9. februarja v jutranjih urah so se s temi znanilci otoplitve lahko najprej spoznali učenci Dvojezične osnovne šole Jožefa Košiča in malčki iz vrtca na Gornjem Seniku. Na cesti pred šolsko zgradbo je z velikim truščem skakal dober ducat našemljencev, na pasu jim je rožljalo po pet velikih kravjih zvoncev.

»Mora jih biti točno toliko, da bi dali pravo melodijo. Spredaj visijo manjši, zadaj pa večji,« nam je pojasnil Aleks Florjanič, mladi vodja skupine iz Lasigovcev. Njihova vas šteje le nekaj čez sto ljudi, kljub temu premorejo kar trideset korantov, kakor se sami narečno imenujejo. Njihovo naselje leži petnajst kilometrov od Ptuja, kraja znamenitega kurentovanja, v Porabju pa niso prvič. »Vsako leto se radi vračamo, ker nam je tukaj res všeč in ti naši meški na obrazih nam dajejo toplino,« nam je zaupal vodja korantov, ki večkrat gostujejo tudi na Madžarskem, Hrvaškem in v Avstriji.

Gornjeseniški otroci so nestrpno čakali, da bi se lahko poslikali s kosmatimi prišleki. Nato pa so se ljudski liki s Ptujskega polja napotili v manjšo od obeh porabskih dvojezičnih osnovnih šol. Tudi v Števanovcih je bilo dvorišče polno radovednih obrazov, velikanskih našemljencev v spremstvu hudiča v rdeči opravi pa se ni prestrašil nihče. Še več, nekateri so se opogumili in kar naprej tolkli po korantovskih zvoncih.

»Naša obleka tehta nekje od 35 do 40 kil, odvisno od teže ovčjega kožuha. Če je recimo šlo za samca, je kožuh zelo težko nositi. Ko pa koranta malce zmoči dež, naraste teža oblačila na dvojno,« nam je začel pripovedovati Maks Florjanič, organizator letošnjega korantovskega obiska v Porabju. »Mi smo 'pernati koranti', na glavi nosimo perje domačih pernatih živali in fazanov. Obstajajo pa tudi 'rogati koranti', ki jih krasita goveja rogova. Ti so značilni za pokrajino Haloze,« smo izvedeli od najbolj zgovornega koranta. Na kapi tokratnih gostov sta kvišku štrleli tanki palici, ki sta bili med seboj povezani in prepleteni s trakovi iz pisanega papirja.

Števanovski otroci so lahko videli, da je nos lika oblikovan v usnjen rilec, k njegovim ustom pa je prišit fižol, ki predstavlja zobe. Pod nosom koranta sta pritrjena šopa suhe vrtne mete namesto brk, iz ust pa mu visi dolg rdeč in lepo vezen jezik. Včasih je bila korantova kapa častitljiva dediščina, ki jo je prevzel sin od očeta. »Posamezne skupine korantov so se prepoznavale tudi po svojih gamašah. Te so podobne nogavicam, vanje so vpletli bunke. Nekatere gamaše so rdeče, drugi spet so nosili zelene,« smo še izvedeli od Maksa Florjaniča, ki je nato s svojimi koranti zapustil števanovsko šolo.

Večstoglavo množico pred monoštrskim gledališčem je pozdravila slovenska generalna konzulka Dubravka Šekoranja in vodjo korantov Aleksa Florjaniča povabila, naj znanilce pomladi pripelje v Porabje tudi prihodnje leto.

Na ploščadi pred monoštrskim gledališčem je bilo tačas že izredno živahno. Poleg malčkov in osnovnošolcev so se na trgu zbrali skoraj vsi dijaki obeh monoštrskih srednjih šol, pridružili pa so se jim tudi številni odrasli. Po dolgem in hrupnem plesu lasigovskih korantov je množico nagovorila slovenska generalna konzulka Dubravka Šekoranja in se našemljencem zahvalila, da so zimo pregnali tudi v Monoštru. To je bilo res potrebno, kajti tistega opoldneva je veter pihal v izredno močnih sunkih. »Ta veter bo zimo še bolj odgnal in tudi mi smo mu že pomagali,« se je nasmehnil glavni korant Aleks, nato pa z veseljem opazil, da se mu približujejo mlada dekleta s svojimi robci. Slednje namreč po tradiciji navežejo na gorjačo ježevko (njo so nekoč pritrdili ježevo kožo) tistega našemljenca, ki se jim zdi najprikupnejši. Med koranti pa seveda velja za najimenitnejšega tisti, ki v pustnem obdobju nabere največ dekliških robcev.

Leta 2017 je mednarodna organizacija Unesco obhode kurentov vpisala na reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Vsakoletni prihodi ptujskih našemljencev na porabske šole pa prav gotovo prispevajo k temu, da najmlajši rodovi pobliže spoznajo ljudsko izročilo slovenske pokrajine, ki niti ni tako zelo oddaljena od Monoštra. *(Foto na 1. strani: Najpomembnejši del korantovega oblačila je strah vzbujajoča kapa, ki je na Ptujskem nekoč prehajala z očeta na sina.)*

-dm-

PISALI SMO PRED 30. LEJTI

V 4. številki Porabja, stera je vöprišla 24. februara 1994, je na prvi strani v članki z naslovom PUST, POST IN ŠE KAJ Marijana Sukič največ pisala o borovom gostüvanji, steroga so pripravili v Andovcaj: »Redkokdaj vidijo Andovci, ta najmanjša porabska vas, toliko ljudi, kot se jih je zbralo na pustno nedeljo. Po 28-letnem premoru so namreč spet priredili BOROVO GOSTÜVANJE, ali kot se po porabsko reče, so baur vlekli. Ta pustni običaj je po mnenju etnologov nemškega, avstrijskega izvora, od tam je prišel v Porabje in tudi Prekmurje. Po pravilih se lahko borovo gostüvanje priredi le v primeru, če ob pustnem času (nekateri celo trdijo, da v prejšnjem letu) ni bilo nobene poroke v vasi. Zato je morala mladina za kazen bor vleči ter se najstarejši fant in dekle poročiti. V Andovcih živi vsega 68 ljudi, tako da je bila na „fašensko" nedeljo praktično vsa vas na nogah. Na pomoč so jim priskočili tudi Otkovčani. Veseli »gostüvanjci« so se ob desetih zbirali okrog zvonika, potem je pisana povorka odšla na kraj dogajanja, kjer je bil pravi bor že pripravljen. Simbolično so izsekali manjše drevo. Po ceremoniji se je bor potegnil do sredine vasi, kjer se je začel dvojezični obred poroke. Med povorko se je marsikaj dogajalo. Če ste želeli, so vam »ciganice« vrgle karte, povedale, kakšna bo vaša usoda, zdravnik vas je pregledal in vam predpisal kakšna zdravila, seveda tekoča in tako naprej. Kljub slabemu vremenu so obiskovalci lepo zdržali, precej jih je prišlo tudi iz Slovenije, iz obmejnih krajev.«

V rubriki Porabske družine je Irena Barber predstavila držino Žohar: »13. februar leta 1944 je važen datum v življenji Štefana Žohara pa Marije Šulič na Gorenjom Seniki. Če na datum poglednamo, te se je približavala bojna k konci. Človek bi tak mislo, da v bojni nega drugo, samo trplenja, bojaznost pa odpoved vüpanja. Nej je tak. Tomi zrok je pa sam človek, steri je za toga volo odebrani za najbole čednoga, da se ne da prejk. Nikak etak je moglo tau biti pri Žoharovi tü. Njigva lübezen je obladala tiste cajte, mela sta mauč k nauvomi življenji.

Gda sem je gorpoiskala, Marija so mi mesto ponüdili pa so mi povedli, ka so v nedelo meli 50. obletnico zakona. Včasin so pa vcuj djali tau tü, ka so té svetek nej oni naprajli. Oni se neškejo dati svetiti. Deca je prtiskavala tau. Etak so pa meli strašno velki svetek. 6 mlajšov, 10 vnukov, 3 pravnuki so ji pozdravlali, prinesli lejpe dare, rauže pa, ka je največ vrejdno, njigvo toplo lübezen do starišov.

Kakši 50 lejt je bilau? pitam Žoharjeve. »Tau smo nej mislili, da zadobimo te den tü. Bilau je pa dobro pa lagvo, vse,« pravijo Marija. Gde sta se spoznala, kak je tau bilau, ka sta se oženila? »Ge sam z Boreče, nej daleč od Gorenjoga Senika, gnes je tau v Sloveniji. Tetico sem emo na Gorenjom Seniki, pa sam večkrat tü odo, etak sam pa zagledno njau. Sploj lejpa dekla je bila. Gor sem si djau, ka brez njé nej. Gda sva se spoznala, sva po tistom edno leto vküp ojdla, te sva se oženila.«

Kak so vam šle mlada lejta, kak ste živeli? »Gda sva se oženila, sva doma pri nas bila,« pravijo Marija. »Po tistim sva pa tüj v vesi, na tauj funtuši z arenda šla. Tüj je bilau edno žlarstvo (zsellérház). V tistoj iži je osem držin živelo. Vsakši je daubo edno sobo pa v zemenici malo mesto. Etak smo živeli, tüj sam rodila, gorranila svojo deco. Tačas, ka

FAŠENSKI KARNEVAL NA DOLENJOM SENIKI

NAŠ PUST

Porabje, 24. februarja 1994

sam nej bila oženjena, sam ojdla po marofaj. Sledkar je mauž odo delat es pa ta, zatok ka smo mi velko gazdijo nej meli. Po tistim je mauž daubo edno slüžbo pri Gozdnem gospodarstvu (Erdészet). Tüj, gde je žlarstvo bilau, je na odajo bila zemla. 1968. leta smo tisto küpili pa smo začnili nauvo ižo zidati, štera je 1971. leta cejlak kreda bila. Zidino žlarstva smo pa tö mi skrb meli. Po cajti so vsi vöodišli z zidine, etak je pa pri našom funtuši bila pa gda smo meli prvo priliko, smo go rejšili pa je zdaj naša.«

Oča! Kak vam je pa šlau? Lejpo velko držino ste meli, kak ste ji gor držali? »Ja, tau je nej léko delo bilau. Tistoga reda je malo pejnaz bilau. Gda sam prišo v gauško, je nej tak bilau kak gnes, ka vse z mašinami delajo. Tak je bilau, ka smo vse z rokami vlačiti pa delali, plača je pa sploj slaba bila. Doma sam gorvzeu zemlau, sem posado tau pa tisto, smo prdelali deci za gesti valaun. Pejnaz sam nej emo, ka bi odo špricere pit, kak gnesden mladi. Mogli smo šparali vsakši filerček.«

Kakšen pa te té lejpi vaš svetek biu? »Sploj je lepau bilau. Deca je prišla, tau je že posebno veselje. Vsakši nam je prneso lejpi dar, rauže pa, moremo povedati, toplo srcé. Zvün toga smo dobili telegrame tü. Eške so mi plebanoš tü dali mali dar in so nas lepau pozdravili. Zdaj, gda sva že obadva več kak 70 lejt stariva (oča so 76, mati 71 leto stari) nama je tak misliva najlepši den biu v življenji. Osem naut sva dobila v slovenskom radiona, tak je bilau vse, kak pravo gostüvanje. Mlajši so nam tau darüvali pa naprajli,« prpovedajo mi Marija.

Na gostüvanji ples tü geste. Ka pa kaj sta plesali, kaj so igrali? »Samo pa njaj. Tak so igrali, ka se je vse prašilo. Z Boreče je prišo fudaš, moja žlata, fuda ma na gumbe, tak strašno lepau je igro, ka je tak veselo bilau, ka je tau nej za povedati. Njega samoga je tü veselo, ka je leko nam radost spravo,« pavijo mi Štefan.«

Avtorica toga članka pa sam pisala o tom, kak so v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti ob slovenskom kulturnom svetki pripravili »razstavo kulturne ustvarjalnosti porabskih Slovencev in prekmurskih Madžarov. Pravzaprav razstava povezuje slovenski in madžarski kulturni praznik in bo odprta od 7.2. do 18.3. Po besedah ravnatelja Pokrajinske in študijske knjižnice Jožeta Vugrinca so se za tak način praznovanja obeh kulturnih praznikov odločili z namenom, da predstavijo dosežke predstavnikov obeh manjšin, da spodbudijo vse, ki si bodo razstavo ogledali, da sežejo po knjigah, revijah in časnikih, pa tudi zato, da simbolično opozorijo na potrebo po strpnosti in sožitju narodov in narodnosti na tem območju. Poleg razstave so predstavili tudi knjigo Irene Barber Trnova paut. Po uvodnih besedah Jožeta Ternarja je avtorica ob pomoči Marijane Sukič spregovorila o zgodbah, zbranih v knjigi. In zakaj se je odločila za pisanje? »Tak pred 25 lejt nazaj san v časopisi pisala tau ali tisto, tak znate, kak v časopisi pišejo, ka se godi v toj pa tistoj vesi. In tisto so šteli lidje pa so me prosili, naj vse več pišem. Po tiston pa so me prosili tou tö, ka naj ne pišen samo tou, ka se je zgodilo po resnici, ka so tu orali, tam pa so šance kopali, naj pišen neka takšo tüdi, z literarno pomočjo, ka pokažen naše lidi, našo porabsko življenje.« Irena Barber je obljubila, da bo še pisala in tako lahko upamo, da bo v bližnji prihodnosti izšla še kakšna njena knjiga.«

Vküppobrala Silva Eöry

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Vsigdar vekši

Kak po cejlom rosagi po varašaj, ranč tak v Somboteli je vsigdar bola težko parkirati. Pa tau nej samo zato, ka je malo parkirišč. Civilna organizacija Transport and Environment je v edni raziskavi s konkretnimi podatki potrdila tau, ka so avtonge vsikšo leto za centimeter pa pau šurši. Pulonja v Evropi odani avtonov že nejma mesta v parkirišči na ednom parkplaci. Gnesden je eden mali avto, kak povejmo Ford fiesta, vekši kak pred 20. lejti Ford escort. Tisti avtonge, steri se tak zovejo ka SUV, steri tak vögledajo kak terenci, depa nejso na štiri pogone, bola so samo za asfalt valaun, sploj nejmajo že mesta. Tej SUV-i so se najprvin v 90. lejtaj skazali pa tak nagnauk so se po cejlom svejti razširili. Če gledamo madžarske predpise, tau se vidi, ka mere con v parkirišči so gnake kak so prvin bile, 5,5 mejtrov duge pa 2,5 mejtra šurke, depa dosta je taši tö, stere so od tauga menše. Če pogledamo mere avtomobilov, te se dobro vidi, ka na tašo malo mesto se z velkimi avtoni ne more sparkirati. Depa najvekša baja je tau, ka nej samo parkirati trbej, vöpriti iz avtona tö. Kak se dvere odprejo, samo na ednom kraji minimalno šestdeset centimetrov nücamo ali še več. Če se dvere na obadvej strani odprejo, te je tau včasin še plus 1,2 mejtra. Depa tau še leko tadale sklanjamo tö, dostakrat je tak, ka eden avto lagvo sparkira pa vsikši, steri tam sparkira malo mimo črte stane. On de več mesta emo, vsi drügi pa menje. Tašoga reda trdje avtondje mesta za štiri avtone zasedejo.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Prešernova proslava

V Cankarjevem domu v Ljubljani je bila na predvečer slovenskega kulturnega praznika osrednja državna proslava. »Slovenija je med redkimi državami, ki je kulturi in umetnosti posvetila državni praznik in ga poimenovala po svojem največjem pesniku,« je v uvodu poudaril predsednik upravnega odbora Prešernovega sklada Jožef Muhovič. Vsakoletna državna slovesnost je namenjena podelitvi najvišjih priznanj v umetnosti. Prešernovi nagradi za življenjsko delo sta letos prejela Erika Vouk in Henrik Neubauer. Nagrade Prešernovega sklada, ki jih podeljujejo za vrhunsko ustvarjalnost zadnjih treh let, pa so dobili pesnica Miljana Cunta, dramska igralka Jana Zupančič, mezzosopranistka Nuška Drašček, stripar Ciril Horjak, scenaristka in režiserka Sara Kern ter grafični oblikovalec Tomato Košir.

Proslavo je odprla poezija Franceta Prešerna iz ust naturščikov različnih generacij in poklicev – od učitelja matematike do redovne sestre, kakor si je zamislil avtor koncepta dogodka Gregor Čušin. »Prešeren je bil pesnik. Gnan od ustvarjalne nuje ni pesnil zgolj zato, da bi dvesto let pozneje o njegovih verzih pisali doktorske disertacije in bi jih recitirali profesionalni dramski umetniki, ampak da bi šle med ljudi. Da bi jih brali in vzljubili ljudje vseh starosti, stanov in usmeritev,« je še pred proslavo o njenem konceptu povedal avtor Gregor Čušin. Prešernovo Zdravljico je tokrat recitiral igralec in pesnik Tone Kuntner.

Prešernovi poeziji je sledila plesna umetnost – baletna predstava Povodni mož po konceptu in v koreografiji Edwarda Cluga se opira na slovenske mitološke začetke in bogato pesniško zapuščino Franceta Prešerna. Sytzeju Janu Luskeju v vlogi Povodnega moža in Monji Obrul v vlogi Urške so se na odru pridružili plesalke in plesalci Baletnega ansambla SNG Maribor.

KDO IN KAKŠNI SO B

Sredi soboškega mestnega parka stoji grad, ki ga je v zadnji četrtini 17. stoletja odkupila madžarska rodbina Szapáry. Barokizirani dvorec je leta 1934 prešel v mestno last, odtlej je namenjen predvsem kulturi, tako je v njem leta 1956 začela delovati tudi muzejska ustanova. Leta 1997 so na soboškem gradu odprli stalno razstavo o arheologiji, zgodovini, etnologiji in umetnostni zgodovini območja, ki je prejela prestižno priznanje evropski muzej leta 1999.

Dajte Bogu, kar je Božjega, veleva naslov prostora, v katerem so predstavljeni verstva in cerkvena umetnost v Pomurju. Na ogled so med drugimi zvitek tore, obredni predmeti in pripomočki domače pobožnosti.

»Razstava je bila potrebna prenove, saj je minilo že 27 let od njene postavitve,« nam je začel pripovedovati direktor Pomurskega muzeja Murska Sobota dr. Branko Kerman. Z njim smo v prostore prenovljene stalne razstave vstopili pod obokom, na katerem je stal napis Ljudje ob Muri. »V muzeju delujejo novi kustosi, smo pa tudi na velikih izkopavanjih na trasi pomurske avtoceste pridobili toliko novih predmetov in znanja, da smo se odločili za prenovo. Nekdanje postavitve smo želeli nadgraditi z novimi vsebinami ter razstavi tako dati nov zalet,« nam je pojasnil murskosoboški arheolog in nas povabil v prvi prostor, namenjen smrti in verovanjem v prazgodovinskih skupnostih.

»Tukaj so razstavljene predvsem najdbe iz grobišč, in sicer od bakrene dobe vse do keltskega obdobja oziroma mlajše železne dobe. Gre predvsem za žgane pokope,« nam je Branko Kerman pokazal lončene posode, ki so – kot popotnico za onostranstvo – pogosto vsebovale hrano in pijačo. »Na drugi strani prostora so predstavljeni drobni predmeti, figurine ali idoli. Potegnejo nas v verovanjsko sfero, v mistični svet prazgodovinskega človeka, v njegov odnos do narave in vesolja. Ti mali predmeti običajno predstavljajo ženske figurice, ki so jih ob raznih obredih ritualno uporabili oziroma odmetavali na naselbinah,« nas je arheolog pospremil do figurice, ki je bila prerezana na pol. »Obstajajo interpretacije, da naj bi ta idol predstavljal plodnost, in ko je nekdo iz skupnosti odšel v drugo skupnost, je vzel s seboj delček svojega rodbinskega spomina.«

Panonsko ozemlje so Rimljani osvojili v 1. stoletju po Kristusu, takrat je tudi Pomurje postalo del novonastale province Panonija. Upravno je območje spadalo pod mesto Savaria (današnji Sombotel), pokrajino je s središčem povezovala prometnica, ki je potekala mimo današnje Lendave. »Za Pomurje so v tistem obdobju značilni gomilni pokopi, ki so se kot nasutje ohranili na težje dostopnih predelih. V ravninskih delih, kjer je bila pokrajina najbolj obljudena in kjer so izvajali največ poljedelskih opravil, pa so bile gomile izravnane. Ohranili so se samo obodni jarki in sam grob v središču parcele,« nam je v naslednjem prostoru z nazivom Na robu rimskega imperija razložil direktor muzeja.

Branko Kerman je poudaril, da so bili nekateri grobovi zelo bogati, o čemer pričajo številne steklene posode oziroma lepi fibuli v obliki žabic. »Vse to govori o tem, da ta prostor dejansko ni bil tako odmaknjen od centrov, kot se nam zdi. Na podlagi posodja in drugih pridatkov lahko sklepamo, da je ta povezava s središči obstajala,« je opozoril arheolog in dodal, da so premožni priseljenci z gradnjo podeželskih posesti uvedli tudi tržno gospodarjenje na kmetijskih površinah.

V 3. in 4. stoletju so notranjepolitična nestabilnost in vse pogostejši barbarski vpadi privedli do propada rimske države. Ob koncu 6. stoletja pa so najnovejši priseljenci – kakor priča tudi naziv tretjega arheološkega prostora – prišli z vzhoda. »To so bili naši slovanski predniki,« je povedal Branko Kerman in poudaril, da je odkritje prvih slovanskih naselbin na trasi pomurske avtoceste privedlo do ogromnega navdušenja. »Njihova keramika je bila ročno izdelana, neokrašena in zelo porozna. Na prvi pogled naj bi bila prazgodovinska, nihče si ne bi mislil, da gre za slovansko keramiko. Pozneje pa se je pojavil značilni okras valovnice in takrat je postal izvor te lončenine jasen.« V tem prostoru je na ogled rekonstrukcija zemljanke, preprostega slovanskega bivališča, katerega spodnji del je bil pod zemljo. Pokazatelji zgodnje slovanske naselitve območja v 6. stoletju so tudi najdene peči, vodnjaki in gospodarski objekti, nekatere kovinske, koščene in lončene predmete pa lahko pripišemo Avarom.

Življenje na slovanskih naselbinah naj bi zamrlo v 9. stoletju. Sredi tega stoletja je Prekmurje postalo del spodnjepanonske kneževine, z nekoliko kasnejšo naselitvijo Madžarov pa so bile v okolici Murske Sobote naselbine opustošene ali so celo prenehale obstajati. Prekmurje je pripadlo drugačnemu, ogrskemu kulturnemu prostoru, je pa v tem obdobju kar cvetela cerkvena ustvarjalnost. »To srednjeveško umetnost označujeta arhitekturna sloga romanika in gotika ter je povezana z gradnjo cerkva in njihovim okraševanjem,« je besedo prevzela umetnostna zgodovinarka Tamara Andrejek. »Tako predstavljamo tri najstarejše, še zmeraj romanske cerkve, ki jih je mogoče obiskati v pokrajini ob Muri. Kasnejša gotika pa je najznačilnejši slog, tudi glede števila ohranjenih spomenikov. Na slednje je navezano tudi ime srednjeveškega freskanta, slikarja Janeza Akvile iz Radgone,« nam je sogovornica pokazala nekaj reprodukcij.

Moč Mure so ljudje izkoriščali na različne načine, z vodo so na primer poganjali mline. Na razstavi je na ogled del mlina »čun«, ki je nekoč plaval na gladini reke.

V zadnjem delu prostora so predstavljene skulpture in slike, ki so povezane s kasnejšimi obdobji, in sicer od renesanse pa vse do začetka 20. stoletja. »Na ogled so cerkve od baroka vse do Plečnikove 'bele golobice' v Bogojini. Te arhitekturne spomenike nam predstavljajo fotografije ob pa-

ILI »LJUDJE OB MURI«

nojih, ki z besedili opisujejo ta obdobja in ponazarjajo razvoj umetnosti v deželi ob Muri.«

Vse do turških vpadov je bilo današnje Prekmurje vpeto v tok srednjeevropskih umetniških smernic ter političnega in ekonomskega dogajanja, nas je opozorila Tamara Andrejek. »Vsa ta arhitektura je nastajala po naročilu ogrske plemiške gospode. To so vrhunski spomeniki, pri rojstvu katerih so sodelovali umetniki in rokodelci iz velikih središč, med drugimi iz Budima, Prage ali Dunaja. Po turškem obdobju pa se nekako začne stagnacija, tudi politična podoba prostora se spremeni. Temu pa se lahko zahvalimo, da so se nekateri starejši spomeniki ohranili skorajda v svoji izvirni podobi,« je dejala umetnostna zgodovinarka in dodala, da je velik del visokosrednjeveške prekmurske dediščine shranjen v tujih zbirkah. »Iz gotskega obdobja imamo izredno malo ohranjenih umetnin 'in situ'. Dva najlepša krilna oltarja sta danes, denimo, v Madžarski narodni galeriji v Budimpešti, sta pa tja prišla že v času avstro-ogrske monarhije, torej ne v poznejšem, suverenejšem obdobju. Toda dandanes, ko potekajo tako sodelovanja kot izmenjave, se tudi ti spomeniki lahko vrnejo na obisk v domače kraje,« je sklenila Tamara Andrejek in nas usmerila v drugo polovico prostora.

Versko podobo Pomurja so zaznamovali katoličani, evangeličani, kalvinisti in Judje. Prvo cerkveno organizacijo v pokrajini so v srednjem veku vzpostavili katoličani, ki še danes predstavljajo večino verujočega prebivalstva. »V 16. stoletju, kmalu po reformaciji na Nemškem, so se prvi misleci pojavili tudi v Prekmurju. Območje je bilo zaradi svoje pripadnosti ogrski kraljevini strpno in ni preganjalo protestantov. Tako je v obdobju protireformacije prav Prekmurje dalo zatočišče številnim protestantom iz sosednjih avstrijskih dežel,« je pojasnila Tamara Andrejek in dodala, da še dandanes 12 od 14 slovenskih evangeličanskih cerkvenih občin (in edina reformirana) deluje v Prekmurju.

Sodelavka muzeja nas je opozorila na zaslon nad našimi glavami. »V Murski Soboti je sinagoga stala med letoma 1907 in 1954. Takrat

Med figurinami je tudi najstarejša upodobitev ženske na območju današnje Slovenije. Ta »prva dama« izvira iz bakrene dobe (tretja z leve na posnetku).

so jo porušili, ostalo je le nekaj razglednic, ki prikazujejo njeno zunanjost in notranjost. Še več pa je fotografij o rušenju tega spomenika, ki jih je posnel Jože Kološa - Kološ. Na podlagi teh virov in spominjanj pričevalcev, ki so v sinagogo zahajali, je nastala računalniška rekonstrukcija, ki jo tukaj predstavljamo v obliki videa.«

Ko zapuščamo dvorano verstev in cerkvene umetnosti, pridemo v podolgovat prostor, ki predstavlja tretji, etnološki sklop prenovljene stalne razstave. »Prikazati smo želeli reko Muro in življenje z njo,« nam je začela pripovedovati naša tretja spremljevalka, etnologinja Jelka Pšajd. »Mura je posredno ali neposredno povezana s poljedelstvom, saj so največje ravne površine njiv, polj in travnikov prav ob tej reki. In tudi sama Mura je odločilno vplivala na rodovitnost okoliške zemlje, predvsem s poplavljanjem.«

Reka Mura je eden najbogatejših ekosistemov v Srednji Evropi. Človek je izkoriščal njeno ribje bogastvo, obrežje povezoval z mostovi, jo premagoval z brodovi, ob njej postavljal mline. Nižinska pokrajina na njenih bregovih vse do danes velja za žitnico Slovenije, je poudarila pomurska etnologinja. Zato je na tem delu razstave s predmeti, umetninami in fotografijami še posebej izpostavljeno spravilo pridelkov. »Pomurski podeželski človek je bil močno povezan z žetvijo in mlačvijo, ki sta bili najpomembnejši dejavnosti v ožji in širši regiji. Zaznamovali sta prostor, ne samo skozi orodja in besedoslovje, ampak tudi skozi šege,« je opozorila Jelka Pšajd.

V takšnih preprostih bivališčih naj bi stanovali naši slovanski predniki, ko so na koncu 6. stoletja naselili območje med Rabo in Dravo.

Zanimiva razlika med predeloma na obeh bregovih Mure je, da je konjereja značilnejša za desni breg reke. »Pri obdelovanju njiv, torej kot delovno vprego, prekmurski prostor konj skorajda ni poznal. Za te namene so imeli predvsem govedo, a niso poznali niti volov. Tisti pa, ki so vendarle imeli konje, so jih uporabljali predvsem za prevažanje, furmanstvo,« je povedala etnologinja in dodala, da pa je prleško območje toliko bolj zaznamovano s konji tudi zaradi kasaštva. »Kmetje so s tekmovanjem, denimo v Gradcu ali na Dunaju, še dodatno obogateli. Poznamo pripovedi, ko so si posamezni kmetovalci z zaslužkom od zmag na kasaških dirkah na novo postavljali celo kmečke hiše.« Jelka Pšajd je še opozorila, da pomurski del Slovenskih goric tudi danes močno zaznamujejo vinogradništvo, pridelava vrhunskih vin in sadjarstvo, ki so prav tako predstavljeni na etnološkem delu razstave. Slednje dejavnosti pa naj bi bile nekoliko manj značilne za levi breg Mure.

Zadnji del podolgovatega prostora nam prikazuje geološko podobo pokrajine, ki so jo reke postopoma zasipavale z usedlinami, nastalimi v nekdanjem Panonskem morju. Tla sestavljajo peščeno-prodnate naplavine Mure in apnenec ter apnenčev peščenjak na gričevnatih predelih, vidne pa so tudi sledi vulkanskega delovanja.

Oktobra lani so za javnost odprli prvih pet prostorov prenovljene stalne razstave Pomurskega muzeja Murska Sobota. Ob rekvizitih so v vsaki dvorani na ogled še panoji z bogatim slikovnim gradivom ter razlagami v slovenskem in angleškem jeziku. Priprava preostalih postavitev nove stalne razstave se nadaljuje, sodelavci želijo delo končati do konca leta 2025. Takrat bo namreč minevalo sedemdeset let, odkar je gradivo Prekmurskega muzejskega društva dobilo stalno mesto na soboškem Szapáryjevem gradu.

-dm-

... DO MADŽARSKE

Predsednica države naj odstopi

Več opozicijskih strank in strokovnih združenj zahteva, naj predsednica države Katalin Novák odstopi. Vzrok za to je pomilostitev psihologa, ki je bil vpleten v zlorabo mladostnikov v nekem mladinskem domu, zato ga je sodišče leta 2021 pravnomočno obsodilo na 3 leta in 4 mesece kazni. Predsednica države ga je lani ob obisku papeža na Madžarskem na predlog ministrstva za pravosodje pomilostila. Čeprav omenjeni psiholog neposredno ni bil obtožen za pedofilijo, ki jo je zagrešil njegov šef, ravnatelj mladinskega doma, je s svojim ravnanjem želel prikriti kaznivo dejanje nadrejenega, saj je nagovarjal mladostnike, naj ne pričajo proti ravnatelju. Strokovna združenja so najbolj ogorčena nad tem, da pomilostitev pomeni tudi, da lahko omenjeni psiholog opravlja svoje delo. Torej se lahko, kot je rekel odvetnik mladostnikov, kadar koli spet zaposli v kakšnem mladinskem domu ali zavodu. Predsednica Katalin Novak, ki se je znašla pod plazom kritik zaradi sporne pomilostitve, je minulo soboto odstopila.

Hoteli katoliške cerkve

Katoliška cerkev na Madžarskem je v zadnjih letih dobila od države več kot 12 milijard forintov podpore, s katero je obnovila več hotelov ali objektov, ki so ob verskih namenih na voljo tudi turistom. Recimo Družba Jezusova, ki jo bolje poznamo kot jezuite, je lani pred božičem odprla svoj hotel s štirimi zvezdicami v kraju Dobogókő nedaleč od najvišje točke Madžarske. Ustanovili so tudi podjetje, čisti dobiček pa naj bi namenili verskim in socialnim nalogam. Benediktinci so po obnovi 300 let starega samostana odprli hotel v Kőszegu, prostore katerega naj bi uporabljali tudi v šolske in konferenčne namene. Takih primerov je več, zanimivo pa je, da večina hotelov deluje v okviru cerkvenih organizacij ali ustanov, o njihovem poslovanju pa cerkev nerada daje informacije.

BUNCLAK

Prejšnji keden sem v Sakalovci odo pri Bunclaki, če ga tak bola poznate, pri Klempini ali pri Nemeš Pitjuna. Kak sem staplo gora na brejg, gde je on doma, na tejm sem zmišlavo, ka tau pomeni, kakšno ime je tau, ka Bunclak pa ranč tak tau tö, ka Klempi. Zvün njega v cejlom Porabji nega še enoga tašoga človeka, steri bi se tak zvau. Tau baude prvo pitanje, se odlaučim, depa te sem že v vrataj bijo. Z velkim stopajom prejk praga staupim, depa v künji nikoga nejga.

Pitju Nemeš je vsikdar dobre vole

- *Zdravo, gde si Bunclak, kričim bola glasno.*

»Včasin pridem, ti si samo dolasedi lopau pri stauli, kriči nazaj mena Bunclak. Tak je bilau, dja si dolasedem gledam kaulakvrat, gnauk samo na stauli en pak stari kejpov zagledнem. Na ednom je zvač, na drügom kejpi kak igralec gledališke skupine, na tretjom kejpi dela... pa tau je tak eden za drügim vse fele momenti so dolaposlikani, tau je vse Bunclak, tau je vse Buclak bijo. Vsigdar koražen, vsigdar se smeje, gde je on paulek, tam lagva vola brž premine.«

- *Gda je Bunclak naprejprišo pa si dolavseu k stauli, kak sem se odlaučo, prvo pitanje sem tau emo, kak je on Bunclak pa Klempi grato, pa ka tau znamanöjva.*

»Tau ime, ka Klempi, sem od oče erbo, zato ka on je kovač bijo pa vsigdar klepo, tak je on Klempaš grato. Sledkar so name že tö tak zvali, ka Klempi, mojga sina tak, ka mali Klempi, zdaj pa najmenši Klempi je že vnuk. Tak ka zdaj smo že trdje Klempaši. Bunclak sem pa malo te grato, gda sem špilo v gledališki skupini Nindrik-indrik. Miki Roš je napiso eno igro, gde sem dja špilo enga človeka, steri se je tak zvau, ka Bunclak, pa te tau ime je tak na meni ostalo.

Pitju je v Sakalauwca najbola znani zvač, v dosta gostüvanjaj je skrbo za dobro volau.

Laci Nemeš se je v tau igri Nagyonszép zvau, dja njega od tistoga mau tö samo tak zovem, ka Nagyonszép.«

- *Vüva z Lacijom sta fejst dobro špilala pa tak se je vidlo, ka sta uživala v taum, ka sta na odri.*

»Dobro je bilau, radiva sva špilala, tau je vejn zato bilau, ka Miki je vsigdar tašo vlogo dau nama, stero je na nas, na našo kaužo napiso. Tak te človek dosta lažej špila, kak če bi nika cejlak drügo mogo špilati kak je on. Tau tö leko zašpila, depa tau je že dosta bola težko. Dja sem fejst rad špilo, dja bi te še tadale špilo, gda smo taknjali, samo tau baja bila, ka starejši so že nej steli, že težko bilau zanjé, tak smo te ejnjali.«

- *Kelko iger, kelko lejt ste špilali v gledališki skupini Nindrik-indrik?*

»Dosta iger smo špilali, depa kelko, tau stalno ne vejm. Če lejta gledamo, tak mislim, dosta ne fali od dvajsti lejt.«

- *Te ram, gde zdaj živeš, tau je tvoj rojstni ram, ti si tü gorraso?*

»Tau je moj rojstni ram, depa te je še nej tak vögledo kak zdaj. Müva z ženov dosta vse sva obnavlala pa vcujzidala. Gda se je sin naraudo, te sva tretjo ižo zidala, zato ka te so še z nami bili moji stariške tö. Depa moram prajti, ka najbola je tau vsigdar žena gnala, aj tau pa tisto napravimo pa obnovimo. Dostakrat mi pravi pa se smeje, če bi name njala tau, te bi še zdaj tö v künji na šezloni spala.«

- *V lejpom mesti mate ram, tü vrkar na brejgi, od tec se cejla ves vidi, depa v zimi, gda je led pa vse zmrznjeno, te se tü redno čujska.*

»Gnauk edno zimau, gda je

Pitju je ménje Bunclak daubo v gledališki skupini Nindrik-indrik, v steroj je trno rad špilo.

fejst zmrznjeno bilau, žena pa je v fabriki delala, tak je sklisko bilau kak glažojna. Dja njej fejst pravim, aj skrb ma, če de domau, nej ka bi rotjé v žepki mejle, zato ka če spadne, te se vse vtjüpzmlati. Vejš, kak sem zopodo, ranč dja, gda sem domau üšo, sem v žepki emo rotjé, gda sem se pučujsno, te pa zraven na obraz. Tak ka gda je žena domau prišla, nej me je spoznala, tak sem se vküpzmlato.«

- *Tau mena povej, ka si delo potistim, gda si vözopodo osnovno šaulo?*

»Dja sem se za šlosara vönavčo, depa nikdar sem nej delo kak šlosar. Gda sem šaulo vözopodo v kosavno fabriko sem išo delat, tam je njim šlosara nej trbelo, tak so me te na prešo djali. Za par lejt so me te tak za sodaka zvali, gda sem dolazaslüžo, te sem več v kosavno fabriko nej üšo nazaj delat. Gora sem pravo pa sem v Avstrijo išo delat, vejn deset lejt sem delo tam. Dobro je bilau, samo tau baja bila, ka se me nej redno goravzeli, po črnom sem delo tam. Zavolo toga sem večkrat ne meji tö emo probleme pa so me brezi papirov nej prejkpistili, tašoga reda sem kraužo pa na drügom mejnom prehodi sem prejkišo.«

- *Kelko časa maš še do penzije?*

»Če de vse dobro šlau te drügo leto že penzionist baudem.«

- *Kak tau vözdržiš, ka več nede trbelo delat odti pa vsigdar boš samo doma?*

»Dja se od tauga ne bojim, dja se goranajdem, zato ka penzionist baudem mena zato nej trbej sir doma sejdti. Mam enoga maloga vnukeca Nolena, steroga fejst rad mam, istina, sprvoga težko sem si zapomno ime, zato ka vsigdar sem Noel sto prajti. Sledkar sem si tak leko zamerko, ka sem vöpravo, ka No pa vcuj sem djau travino ime, ka len, No-len. Dja sem rad med lüstvom, dosta padašov mam, malo mo še kaj delo, tak ka od tauga se sploj ne bojim, ka baude z menov, gda mo v penziji.«

Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Gda se napautimo iz slovenske krajine na Talanskom ta za Slovenijo, se v malom varaši Opčine moramo staviti. Ene velke zidine se ne vidi, nje po rejči pečina daubile. Pečina leko kak velka skala razmejmo. Na toj skali ali pečini so se že tam kaulak leta 600 stari Slavi naselili,

Ves že od davnik ménje Repen ma. Ja, čüje se, kak bi nam nekak že od repe pripovejdo. Tau ranč nej daleč od istine. Repen nika drugo ne znamenüje, kak ene fejle zemenica, v steroj so lidge repo meli. Više vesi Tabor stodji. Stejna na pravom kraji fotografije je dosta bole stara od Tabora gé.

kak bi stra meli, ka prejk staroge gedra bi nej kaj zraslo. Zaprav, Opčine škejo takšo arhitekturo meti, ka bi nej stari varaš »dojbujo«. Tau staro gedro ménje Tabor nosi. S tejm se znauva s Törki srečamo, steri so po toj krajini škeli doj do maurdja priti pa so zmejs prišli tö.

iz steri so gnešnji Slovenci vöprišli. Opčine so bole daleč od maurdja gé. Tam se z ribami pa cejlimi šegami kaulak nji ne srečamo. Na Opčinaj so foringaške svoj daum meli. Po velkom brgej doj do Trsta na maurdji so žmetna kaula vozili pa znauva nazaj so ji konji tagor vlejkli. Malo dale od toga maloga varaša ves Col

Repentabor daleč više cejle krajine se zdigava. V njem živejo trno stare zidine pa tiste, ka so »samo« kaulak 600 lejt stare. Iz vesi Repen se po serpentinaj do cerkve pride. Eden auto tagor ne smej priti. Paut se dugo vleče, depa vse se tapozabi, gda človek gorpide.

Törki, carina, repa pa eške slive

Tabor je tisto mesto, na sterom so zvekšoga kaulak cerkve velke stejne gor zozidali. S tejm so se škeli Törkov obraniti. Opčine pa so mé-

živé. Tau ménje je iz nemške rejči Zoll vöprišlo. Ta nemška rejč carina (vám) znamenüje. Pa ranč na mesti gnešnje slovenske vesi Col je indasvejta trbelo plačati. Col je na granici med dvöma krajinama znautra Monarhije stau. Tam je za paut po poštijaj trbelo plačati pa eške druge porcije ranč tak. Gnes ves Col znauva vcejlak skrak granice med Slovenijo pa Italijo stodji. Leko bi se prajlo, ka se nej dosta vöminilo. Tam več nika plačati nej trbej, obej državi znautra EU-na živeta. Samo kakšiva dva kilomejtra vkraj ali kaj več pa eno trno lejpo ves leko srečamo.

Ta stejna že nin od leta 950 na tom mesti stodji. V časaj gda so po krajini Törki bisneli, so kaulak cerkve nauve stejne naprajli. Tabor je grato, v steroga so lidge bejžali, gda so Törki prišli. Pomalek je ves Repen ménje Repantabor daubila. Depa, domanji Slovenci svojoj vesi eške itak samo Repen pravijo. Cejli tabor se je kaulak cerkve Device Marije zozido. Dokumenti pripovejdajo, ka oprvin so od nje kaulak leta 1315 pisali. Gvüšno pa, ka v cerkev so lidge že prvin ojdli. Cerkev pa cejli Tabor više vesi Repen stodjita. Doj z nje se do maurdja leko vidi pa gor na viske plamine ranč tak.

V samoj vesi Repen se ranč tak dosta vsega leko vidi. Domanji lidge radi svojo tradicijo majo, trno svoje stare šege poštüjejo. Zatoga volo so svoj muzej naprajli, Kraška hiša so njemi ménje dali.

Eni dokumenti nas v bole stare čase pelajo, kak smo tau pri cerkvi vidli. Dokument nam od človeka pripovejda. Leta 1284 je v Repni eden bautoš živo. Leko, ka domanji lidge so njemi Djauži prajli. Johannes Repina je té človek biu, steri za najbole staroga človeka iz te vesi vala. Gvüšno, ka skrak njega so eške drugi bili, depa od nji nam dokumenti zagnauk eške nika ne pripovejdajo. Leko se gda kaj takšnoga najde, ka nam od

Repna kaj več poznanoga naprej prinese. Gda pa doj z brga Repentabor gledamo, nam krajina od trno stari časov naši dedov pripovej-

Takši rami so indasvejta v Repni pa cejloj krajini stali. Nauvi časi so je vöminili. Na srečo se eške najdejo zidine, stere nam od stari časov pripovejdajo. Kraška hiša za center kulturnoga živlenja v vesi vala. Tam se več kak 500 lüdi najde, gda svojo kraško ohcet majo. Mi ohceti gostüvanje pravimo.

da. Vesnice eške itak svoja slovenska imena majo. Vesnice Draga, Jezero, Bistra, Zgonik, Mavhinje, Cerovlje, Slivno pa eške vnuage druge po dolaj pa mali brgaj živejo.

Skrak vesi Slivno brejg Gradec stodji. Kak nam je tau ménje poznano, ka nej? Na njem so že davnik lidge živeli, za stere ne vejmo, kak so se zemlauv leko vidi. Eške prva je človek po toj zemlej ojdo, se je spodkar pod njau že velko čüdo delalo.

Ovak pa ta jama za mlado vala. Zaprav, kuman leta 1956 so jo gornajšli. Vse od tistoga časa naprej poznana držina Zupan iz vesi Slivno jo prejkma. Kak bi malo ovak prajli, od držine je gé. Uni skrb za njau majo, s turističnim traktorom do lüknje v zemlej lidi vozijo. V vesi Slivno se tak najbole stari čas matere Zemle s časom človeka srejča. Mala

Za tau pozvani lidge pravijo, ka té svejt spod zemle za najlepšoga vala. Istina, ka nej tak velki kak Postojnska jama, depa v sebi vekšo lepoto nosi. Kak povejdano, tak za tau pozvani lidge gučijo. Cejle te strukture so prejk 300 000 lejt stare. V njoj so čunte tisti živali najšli, stere že dugo, dugo v Evropi ne živejo.

zvali. Depa na brgej so kamne najšli, s sterimi so staro ves zagradili. Ja, zagrajena je bila, gradec ali grajka je bila napravlena. Od vsega toga pa najbole staro se pod ves v sebi nebesko velko blago ma, skrak steroga vsi pejnezi toga svejta vrejdnost zgibijo.

Miki Roš

ANDREJA RAVNAK, ZMAGOVALKA NAJVEČJEGA SVETOVNEGA NATEČAJA POPOTNIŠKE FOTOGRAFIJE

»Zapriseženа ljubiteljica narave je najbolj srečna tam, kjer je narava ustvarila najtežje razmere za preživetje – v puščavah in gorah. Navdihuje jo estetika pokrajin z golo geologijo,« so o Andreji Ravnak zapisali na spletni strani največjega svetovnega natečaja popotniške fotografije na svetu v lanskem letu, imenovanem Travel photographer of the year – TPOTY 2023. Slovenska fotografinja Andreja Ravnak je na njem sodelovala prvič in zmagala. Najprestižnejša svetovna nagrada za popotniško fotografijo je preteklo leto zabeležila že 21 let delovanja, predstavila pa je še nekatere zmagovalce pod skupnim naslovom Popotniški fotograf leta.

Pokrajina v Toskani

Amaterski in poklicni fotografi iz več kot 150 držav so na TPOTY 2023 poslali čez 20.000 fotografij. Zmagovalni in uvrščeni fotografi skupaj tvorijo zares izjemno zbirko sodobne popotniške fotografije. Zmagovalne fotografije bodo na ogled na razstavi Photography & Video Show v NEC v Birminghamu v Združenem kraljestvu, od 16. do 19. marca pa še na sejmu Xposure v Združenih arabskih emiratih (ZAE), ki je znan kot letni fotografski festival in poteka v Sharjahu. Gre za mesto, ki je središče kulture in industrije v ZAE.

Na tekmovanju so udeleženci predstavili zelo raznolike in pestre vsebine – od lirično lepih podob evropskih kmetijskih pokrajin do posnetkov slonov iz zraka, ki iščejo hrano na smetiščih, in zanimivih portretov šamanov, ki izvajajo obrede na zamrznjenem sibirskem jezeru, do navdihujoče mape, v kateri so zbrani izdelki in podatki o dejavnostih ter prikazuje športnike, ki še vedno tekmujejo pri 80 in 90 letih; in nato še fotografije, ki predstavljajo prijateljstvo med rešenim pangolinom in njegovim skrbnikom. Zmagovalne fotografije za mednarodne nagrade za popotniškega fotografa leta 2023 izražajo vzpone in padce življenja na našem planetu, ujete v objektive izjemno nadarjenih fotografov vseh starosti in z vsega sveta.

Najboljše izbrane fotografije so si sledile z ocenami: zmagovalna, visoko uvrščena, zelo pohvaljena, pohvaljena in posebej omenjena. Nagrade anonimno ocenjuje 16-članska mednarodna komisija strokovnjakov za fotografiranje, ki pri nagradnem ocenjevanju prostovoljno namenijo svoj čas in strokovno znanje. Ocenjevanje poteka anonimno – sodniki ne poznajo identitete ali državljanstva udeleženca – finalisti pa morajo predložiti izvirne slikovne datoteke za zadnjo etapo ocenjevanja, da potrdijo veljavnost prijav.

Ustanovitelj TPOTY Chris Coe je dejal: »Letošnji zmagovalci prinašajo na svojih posnetkih izredno subtilno eleganco. To je razvidno tudi v obeh zmagovalnih mapah Andreje Ravnak; ena nas popelje v preproste pokrajine nežnih barv in lepote same teksture, druga pa v hmeljišča zunaj sezone, ki so preprosta in pripravljena na naslednji nasad. Ne gre namreč za očitne subjekte, saj motivi niti niso fotografirani v optimalnem letnem času, a so kljub temu elegantni in estetski.«

Fotografinja in arhitektka Andreja Ravnak, ki živi v Celju, je žirijo prepričala tako s posamično fotografijo, s sanjavim prizorom iz Toskane, kot serijama fotografij z upodobitvijo hmeljarstva v Savinjski dolini in valovitih polj na Češkem. Ravnakova gre v svoji uspešnosti po stopinjah rojaka Matjaža Krivica, ki je ta veliki naslov osvojil na tekmovanju leta 2022. Na vprašanje, zakaj je izbrala ravno krajine, je Ravnakova dejala, da je večino življenja preživela na deželi in čeprav trenutno spada med mestno prebivalstvo, je po duši še vedno podeželanka. Sredi gozdov, travnikov in polj se počuti domače, v pokrajini vidi lepoto in iz nje jemlje navdih. Na Moravsko, v Toskano in Provanso se redno vrača – fotografski potepi z digitalno kamero jo vsakič znova navdušujejo in kadar se potepa po pokrajini, v njej išče zanimive svetlobne motive in estetske trenutke; in prav to je ona sama. Prav tako je pojasnila, da jo vedno znova pritegnejo iste scene, čeprav nikoli niso enake. Vsakič so drugačne svetlobne razmere, pokrajina je odeta v drugačne barve, tudi razpoloženje se spreminja. V dobrih petih letih, odkar je stalni del ekipe Digitalne kamere, se je nabralo precej zanimivih krajinskih fotografij in tokrat je strnila v opus tiste, ki so nastale v agrarni pokrajini, na poljih. Všeč so ji gola, geometrijsko počesana polja v neštetih odtenkih zemlje, ki se romantično krivijo v krajinske vijuge. Čeprav na neki način kruto izkoriščamo mater zemljo, je v teh krajinah še vedno neka čudovita navdihujoča estetika.

Savinjska dolina pri Žalcu

Pri posnetkih iz Toskane in Moravske se fotografinja osredotoča na prvi zgodnjepomladanski dež, ki se spušča na valovita polja, posejana s pšenico. Zaradi mrzlih noči je pokrajina pogosto zavita v lahne meglice, temu pa sledijo kristalno jasna jutra. Pri motivih krajin se opazi redka poseljenost, da so lahko zemljišča čim bolj izkoriščena.

Naslednja tematika fotografij pripoveduje zgodbe o hmeljarskih pokrajinah v Savinjski dolini. Proces hmeljarske kulture je Ravnakova s posnetki osredotočila od obdobja, ko vrvice za hmelj obesijo na zgornjo jekleno konstrukcijo, pa vse do konca tega procesa. Na nekaterih motivih lahko opazimo impresionistične motive, kako lesketajoče se nitke poplesujejo v vetru in se lesketajo v sončni svetlobi. Spominjajo celo na nekakšne nenavadne umetniške instalacije. Izpostavljen je tudi pogled na ročno nategnjene strune vrvic, kamor lahko majhne sadike hmelja začnejo plezati navpično. Temu sledi neskončno dolgo pričakovani čas, ko je Savinjska dolina konec poletja polna zrelega hmelja, pripravljenega na trgatev.

Južna Moravska, Češka

Andreja Ravnak ima tudi naziv mojstrice fotografije Fotografske zveze Slovenije in je hkrati urednica fotografije pri slovenski izdaji revije Digitalna kamera. Prejela je več mednarodnih fotografskih nagrad, med drugim je zmagala na natečajih Emirates Photo Competition in Exposure Awards 2022, pa tudi sama pogosto deluje kot članica žirije v domačih in mednarodnih projektih. Sama pa o tekmovanju TPOTY pravi: »Postati popotniški fotograf leta je veliko priznanje. Iz osebnih izkušenj vem, da fotografije ni preprosto oceniti. Podobe niso merljive, zato je biti sodnik kompleksna naloga in odgovornost. Rada bi se zahvalila žiriji, ki je prepoznala moje delo. V letošnjem finalu TPOTY sem videla veliko odličnih in ustvarjalnih fotografij in v veliko čast mi je, da je moje delo prepoznano. Čestitke vsem nagrajencem. Skupaj z navdušenjem dokumentiramo ta čudoviti svet in morda je to majhen prispevek, opomin, da ohranimo njegovo čudovitost za prihodnje generacije.«

Mojca Polona Vaupotič

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

				AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	NEKDANJI IRAŠKI DIKTATOR HUSEIN	MEJNI PREHOD OB SOTLI PRI PODČETRTKU	PREDSTOJNIK MERIJE	DODATEK	PARK V LJUBLJANI	METULJ Z OČESCI NA KRILIH	NAJBOLJ ZNANA VOHUNKA HARI
				BOLEZENSKI ZNAK							
				NOVI SVET							
				SPOJINA, PRIDOBLJENA IZ DRUGE SPOJINE		4					6
				ALFI NIPIČ			SLIKARKA PLESTENJAK		8		
				ŠVEDSKO ZIMSKOŠPORTNO SREDIŠČE			HRV. PEVEC BELAN				
POMOČ: AMONAL ASESOR NENO ORO	LIKOVNI UMETNIK	DROG, KI VEŽE BAT Z ROČICO	RAZKOŠJE	RAZSTRELIVO ZA RUDNIKE / ADAM BOHORIČ						INOZEMSTVO	ČLAN SODNEGA ZBORA
TRGOVEC S SOLJO			3			MALI ELEKTRIČNI RENAULT	ŽENA JUANA PERONA / VNETJE KOŽE	1			
MOČNO ČUSTVO NAKLONJENOSTI, LJUBAV							5	MORSKA ŽIVAL S ČRNILNO ŽLEZO	UMBERTO SABA / PODOLGOVAT KOS BLAGA		
JUŽNOAMERIŠKI INDIJANEC				MAKEDONSKO LJUDSKO KOLO	SKELET / VARJENI SPOJ						
DOMAČI KRAJ PRIMOŽA ROGLIČA							NAŠA MISS LETA 2006 MULEJ / MERA MED L IN XXL			7	
LUKSUZNA DIVIZIJA HONDE						VELIKI POMURSKI PAVILJON					
GORA NAD TRENTO (2601 m)		2				NAŠ IGRALEC IN KANTAVTOR (IZTOK)					

Končna rešitev:

1	2	3	4	5	6	7	5	8	1	8

V **četrtek 22. februarja** bo oddaja Slovenski utrinki na sporedu **TV Slovenija 1** ob **14.30**. Ponavljanje magazina bo na sporedu **TV Slovenija 3** v **nedeljo 25. februarja** ob **19.35**. Oddajo si lahko kasneje ogledate na spletnem naslovu: *https://www.rtvslo.si/tv/oddaja/84*

Pridružite se nam pred zasloni!

TV SPORED

Na naslednji povezavi najdete pregleden spored TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan:
https://tvspored.delo.si/

SUDOKU

		3			6			8
	6			2	7		3	
9	1	7		8		4		
	7		8			6	5	
		9				3		
	5	8			4		9	
		1		7		5	2	6
	3		6	1			4	
2			5			1		

NAJDI 3 ENAKE GUMBE

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK IN FORUM

Slovenska narodnostna samouprava Števanovci je 3. februarja organizirala forum slovenske

zagovornice in slovesnost ob slovenskem kulturnem prazniku v telovadnici števanovske šole. S kratkim programom smo se spomnili na največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna.

V telovadnici se je zbralo lepo število občinstva.

Na začetku programa je predsednica pozdravila navzoče. V prvem delu kulturnega programa je Porabski trio zapel dve pesmi, nakar so učenci dvojezične šole predstavili slavnostni program. France Prešeren je stopil pred publiko in predstavil svoje pesništvo. Učenci so recitirali najbolj znane Prešernove pesmi v slovenščini in madžarščini. Na koncu so zapeli pesem Luna sije. Program je sklenil Porabski trio z dvema pesmima. V nadaljevanju je slovenska zagovornica v madžarskem parlamentu Erika Köleš Kiss predstavila svoje delo in navedla načrte za to leto.

Preživeli smo prijeten popoldan, po programu pa smo se pogovarjali, sladkali in popili nekaj kapljic.

Hvala zagovornici za forum, nastopajočim za lep program in vsem, ki so bili z nami.

Agica Holecz,
predsednica SNS Števanovci

ŽALOSTNA VEST

Pred zalkjučkom redakcije nas je doletela žalostna vest, da se je v 67. letu za vedno poslovil umrl Jože Hirnök (1957-2024), dolgoletni predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem.

Da so porabski Slovenci pred več kot tremi desetletji storili prvi in ključni korak k samostojnemu organiziranemu delovanju, je v največji meri zaslužen Jože Hirnök, ki so mu takrat v Porabju zaupali pomembno nalogo vodenja Zveze Slovencev na Madžarskem. To vlogo je vestno, odgovorno in predano opravljal skoraj tri desetletja. Jože Hirnök ni zaslužen samo za ustanovitev Zveze, temveč za ves nadaljnji razvoj te organizacije, ki si prizadeva za ohranjanje slovenstva v Porabju. Zahvaljujoč njemu sta obe državi – tako Slovenija kot Madžarska – prepoznali pomen slovenske skupnosti v Porabju. Jože Hirnök je veliko dosegel tudi v razvoju infrastrukture, ki omogoča porabskim Slovencem izvajanje njihovih dejavnosti. Porabske Slovence pa je pomembno povezal tudi z rojaki v Prekmurju.

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem
Izhaja vsak četrtek

Založnik
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva
H-9970 Monošter/Szentgotthárd, Gardonyijeva ul. 1
T: 0036 94/380 767
E: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk
TOPnet, d. o. o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobota, Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika Vlade Madžarske, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem ter Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Letna naročnina za Madžarsko 2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR, za druge države 52 EUR oz. 52 USD.

Številka bančnega računa:
HU75 11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

Pod Srebrnim brejgom ...

... je sprtolejt na dveri klonckati začnola, eške prva je fašenek zimo začno vkraj naganjati. Od toga nam največ spaudnja fotografija leko povej. Kak bi sprtolejt policaje-kriminaliste gorobidila. Po vnaugi lejtaj so dun nut v luksuzno vilo indašnjoga vele-vele-vele šefa cejle slovenske zidarije staupili. Tam so prejk miljauna evronov najšli. Ivan Zidar je za časa svojga življenja delo, ka je škeu. Zaprav, kak direktora najvekše firme za poštije pa eške vsega drugoga se ga niške nej smeu teknoti. Državno firmo SCT je za svojo privatno naredo. Depa, gnauk se je vse vküpobrnaulo. Leta 2000 je afera Čista lopata vödarila, Zidar je nej porcije plačüvo, lidam na vrejeki je pejneze za njine biznise talo pa eške dosta drugoga ilegalnoga se je godilo. Za 14 mejsecov so ga nutzaprli, za njim so vse velke zidarske firme bankrotejrale. S tejm je vöprišlo, kak se je v Sloveniji delalo: kriminalno. Kriminalisti so vönajšli, ka Zidar je 16 milijaunov evronov dužen biu. Njemi pa ženi so vse vkrajvzeli. Ivan Zidar je leta 2021 mrau, vse vküper pa se eške nej zgotovilo. Nisterni eške itak vüpanje majo, ka svoje pejneze nazaj dobijo. Zavolo takšnoga dela, kak

Prve bejle glave so v lasej skrak reke Mure vö iz zemle poglednole. Inda so ji lidge na velke ojdli vö iz zemle kopat, ka si je doma nutposadijo. V zadnji lejtaj je tau dojzapovejdano.

je Zidarovo bilau, je vnuago mali firm na nikoj prišlo. Tau pa vse samo zatoga volo, ka so njim Zidar pa drugi takši nej plačali. Najvekša afera v Sloveniji kak cunami je cejlo zidarsko branžo skur na nikoj djala. Ja, kak bi se stoj šalo, človek z držinskim imenom Zidar je slovensko zidarijo vničo. Sto vej, če sprtolejt eške kakše druge Zidarove milijonke naprej ne prinese. Zaprav, je odmrzne, odvrne.

Kak vögleda pa v toj ranoj sprtolejtnom časi do eni enjali cvesti. Dominika Švarc Pipan je ménje, od steroga eške vrabli vejo kaj povedati. Gospa kak ministrica za pravosodje dela. Po domanje bi leko prajli, ka kak ministrica sodnjije, birovije, prejk ma. Zdaj toga več nede delala. Tau aj bi se zavolo eni zidin zgodilo, v steri bi se lidam saudilo. Za cejli té kompleks je država dosta več pejnez tadala, kak bi aj vse vküper vrejdno bilau. Najprva samo aferica je afera z vnaugo špejka gratala. Tau pa eške nej vse, ka je nauva birovija za seuv potejgnola. Od Švarc Pipanove partija Socialni demokrati je po šivaj paukati začnola. Od nji generalni sekretar je doj s funkcije staupo, kak vögleda, se je s tejm paukanje po šivaj eške nej zgotovilo.

Ta njajmo té »politično pejneznati špilaraj« pa si neka bole svejkloga, optimističnoga poglednimo. Slovenska umetnost je za eno blago bole bagata gratala. Slika velke slikarke Ivane Kobilce se je najšla. Slika, za stero je valalo, ka je nin nega. Ženski akt aj bi kaukak leta 1920 naslikala. Ta velka slikarka je zvün Ljubljane eške v Münchni, Beči pa v Parizi živejla, tam na velke slikala. Ja, sprtolejt znuva malo lepše vögleda.

Zemla na našom Srebrnom brgej tö več nej zmrznjena. Pomalek čaka, ka prve gobe marčevke do rasti začnole. S tejm na njega znauva lidge pridejo. Lidge, stere zmjes rad ma, zmej pa tö nej najbole. Un že vej, zakoga volo.

Miki Roš